

2. GAIA: “Obligazioen iturriak”

LABURPENA: I. Obligazioen iturriak. -1. Iturri kontzeptua. Aurrekariak. -2. Doktrinaren formulazioak. -II. Obligazioen iturriak Kode Zibilean. -1. KZEKO 1.089. artikulua. -2. Legea. -3. Kontratua. -4. Kuasi--kontratua. -5. Delitua. -6. Kuasi-delitua. -III. Aldebakarreko borondatea obligazioen iturri gisa. -1. Kontzeptua. -2. Arazo juridikoa. -3. Saria emateko promesa publikoa eta lehiaketa sariduna. -IV. Kausarik gabe edo bidegabeki aberastea.

ARAUDIA: KZEKO 1.089., 1.090., 1.091., 1.092., 1.093., 1.254., 1.255., 1.887. eta 1.902. art.; NFBKO 488. eta 521. legeak; ZKEKO 109.-125. art.; JKRLKO 100.-117. art.; 7/1996 Legea, urtarrilaren 15ekoa, Merkataritza Txikia Antolatzeari buruzkoa, 9.1. art.

I.- OBLIGAZIOEN ITURRIAK: DOKTRINA AURREKARIAK

Nola, noiz eta zergatik jaiotzen da obligazioa? Zein kausak edo egitatek sorrarazten dute obligazioa? Horiek dira, hain zuzen, obligazioaren *iturriak*, hots, obligazioa martxan jartzen duten legezko hipotesiak. Kode zibilak 1.089. artikuluan zehazten ditu, espainiar ordenamendu zibilari dagokionez: *Las obligaciones nacen de la ley, de los contratos y cuasi contratos y de los actos y omisiones ilícitos o en que intervenga cualquier género de culpa o negligencia*. Obligazioen iturriak banan-banan aztertu baino lehen, zenbait ohar.

Kode zibilaren 1.089. artikuluan eskaintzen den zerrenda ez da, egun, autoreen iritziz, zuzenena. Zurrunegia dela deritzote gehienek, eta gainera, eskasa, han ez baitira obligazioen iturri guztiak agertzen. Aipatutako artikuluan jasotzen den zerrenda 1889an espainiar Kode zibila aldarrikatu zenean ezarri zena da, eta aurrekari historikoak kontuan hartuta gorpuztu zen. Erromatar zuzenbidean dute oinarri aurrekariok, Gaioren testu batean, alegia (I,3,88). Testuak helburu didaktikoa zuen, autore gehienek aburuz, eta han, obligazioaren iturri gisa, bi aipatzen ziren: *delitua* eta *kontratua*. Aurrerago, bi horiek nahikoak ez zirelakoan, Gaiok beste iturri multzo bat gehitu zuen zerrendara (Digesto, 44,7,1): *beste figura batzuk* izenekoa. Hala, delitua eta kontratuarekin batera, beste figura batzuk ere baziren obligazioen iturri. Azken multzo zabal horren barnean, beste testu batek, *cuasi ex contractu* (ia kontratua bezala) eta *cuasi ex delicto* (ia delitua bezala) kausak sartu zituen (*Instituta justinianeae* (3,13,2)). Beraz, Erromatar zuzenbidearen azken etapan, lau ziren obligazioen iturriak.

Erdi Aroan, ordea, *Teofiloren parafrasi* izeneko transposizioa eman zen (hitzen edo hizkien ordena-aldaketa) eta Erromatar zuzenbideak emandako zerrendako bi iturriri izena aldatu zitzaizen: ordenamendu erromatarrean *quasi ex contractus* eta *quasi ex maleficio* ziren (ia kontratua eta ia delitua bezala), Teofilok egindako ordena-aldaketa dela

medio, *ex quasi contractus* eta *ex quasi delictum* izendapenarekin geratu ziren bi iturri haiek, kategoria berri gisa, kontratatik eta delitutik bereiziak: *Kuasi-kontratua* eta *kuasi-delitua*, alegia. Gerora, XVII. Mendean, Zuzenbide Natural Arrazionalistaren Eskolak egindako lanak zirela medio, azken iturri bat gehitu zitzaion erromatar zerrenda primitiboari: *legea*. Hala, H. Grociok, Eskola haren ordezkari ezaguna, azpimarratu zuen obligazioaren iturriak hiru zirela: *kontratua*, *delitua* eta *legea*. Azken horrek aurreko bi kategorietan sartzen ez ziren kasu guztiak biltzen zituela argituz.

Pothierrek eman zuen, azkenik, aurrekariok bildu eta formulazio zabalena. Obligazioaren iturriak, autore horren iritziz, bost dira: *kontratua*, *delitua*, *legea*, *kuasi-kontratua* eta *kuasi-delitua*. Zerrenda hori eman zuen ontzat 1804ko Frantziar Kode zibilak 1.370. artikuluan, eta, horren ondorioz, 1865eko Italiar Kode zibilera eta 1889ko Espainiar Kode zibilera igaro zen.

Ikusi da Kode zibilaren aurretiko iturri-zehaztapena ez zela batere uniforme izan. Horregatik, 1889ko Kode zibilak eredu frantsesa bere egin zuenetik, espainiar doktrinaren zati handi batek KZeko 1.089. artikulua jasotzen duen bosteko zerrenda gogor kritikatu du. Orobat, autoreek diote zerrenda ez dela nahikoa, han ez direlako iturri guztiak agertzen. Gainera, zientifikoa ez dela diote eta egungo errealitatera ez dela ondo egokitzen (Sancho Rebullida). Konplexuegia dela ondorioztatzen dute, eta zurrana. Formulazio alternatiboak ugari dira. Labur ditzagun:

- a) Doktrinaren zati handi batek, bi egitate bakarrik zerrendatzen ditu obligazioaren iturri gisa: *kontratua* eta *legea*. Autore horien iritziz, kontratuaren kategoriarekin sartzen ez diren beste hipotesi guztiak legearen barnean sar daitezke (Díez-Picazo).
- b) Tesi dualistak kritikak jaso ditu, hala ere. Kritika horien egileen aburuz, zerrenda aldebiko horrek ez du iturri gisa *aldebakarreko borondatea* aurreikusten, eta, gainera, kategoriak murriztekotan, denak legearen barne sartzen direla argudiatzen dute; izan ere, legeak ematen dio kontratuari obligazio-iturriaren balioa. Azken baieztapen horri beste kritika bat egotzi zaio, hala ere; legeak ez baitu, zuzenean, obligazioak sorrarazten, baizik eta obligazioen iturriak zein diren zehazten du (Albaladejo).
- c) Badaude zenbait formulazio dualismo hura gainditu nahian iturrien zerrenda analitikoegia eta konplexuegia egiten dutenak.
- d) Egun, ordenamendu bakoitzak bere zerrenda gorpuztu du, eredu frantsesa malgutu eta sinplifikatu nahian (BGB, Portugaleko Kode zibila, 1942ko Italiako Kode zibila, Nafarroako Foru Berria...). Eta, azken finean, ordenamendu

bakoitzari erreparatu beharko zaio benetako obligazio bat noiz izango den zehazteko.

Azter ditzagun, bada, hurrengo atalean, obligazioen iturriak banan-banan, Espainiar Kode zibilaren zerrenda oinarri hartuz.

II.- OBLIGAZIOEN ITURRIAK KODE ZIBILEAN: KZeko 1.089. ARTIKULUA

Lehenago esan bezala, KZeko 1.089. artikuluen esanetan, *las obligaciones nacen de la ley, de los contratos, de los cuasicontratos y de los actos y omisiones ilícitos o en que intervenga cualquier género de culpa*. Kuasi-delituak zuzenki aipatzen ez baditu ere, artikulua horren edukia bera garatzen duten 1.090. eta 1.093. artikuluenarekin osatzen bada, ondoriozta dezakegu espainiar ordenamendu zibilak bosteko zerrenda klasikoa mantentzen duela: legea, kontratua, delitua, kuasi-kontratua eta kuasi-delitua. Jakina da, hala ere, zerrenda horrek kritika asko jaso dituela. Doktrinaren gehiengoak uste du zerrenda *osatugabea* (ez ditu iturri guztiak zerrendatzen: oinordetza, aldebakarreko borondatea, *culpa in contrahendo*...), *konplexua*, *zaharkitua* (egun ez du zentzurik delitua eta kuasi-delitua bereizteak, biek sorrarazten baitute obligazio bera: egindako kaltea konpontzea) eta *zurruna* dela (zerrenda itxia da eta ez du beste hipotesirik onartzen).

Banan-banan aztertuko ditugu segidan KZeko 1.089. artikulua zerrendatzen dituen egitateak edo kausak. KZeko 1.090., 1.091., 1.092. eta 1.093. artikuluetan garatzen dira banaka, baina hura ere ez da garapen oso zehatza eta egitate bakoitzaren berezko araudira jo beharko dugu oharrak osatzearren.

1) Legea

Obligazioen iturri da legea, beraz. Eta legetik eratorritako obligazioak legezkoak direla esaten da. Nolabait, doktrinaren ustez (Grocio, Pothier), kategoria hori *orokorrena* da, hots, beste kategorietan sartzen ez diren hipotesi guztiak bereganatzeko ahalmena duena, hain zuzen ere. Hala ere, egungo doktrinak argi kritikatu du badaudela legearen kategoriarekin ezin daitezkeen hipotesiak (obligazio-iturri posibleak), eta KZeko 1.089. artikulua jasotzen ez dituenak.

Hala dio, zehazki, KZeko 1.090. artikulua: *Las obligaciones derivadas de la ley no se presumen. Sólo son exigibles las expresamente determinadas en este Código o en leyes especiales, y se regirán por los preceptos de la ley que las hubiere establecido; y, en lo que ésta no hubiere previsto, por las disposiciones del presente Libro*. Legezko obligazioen oinarritzko erregelak, beraz, honako hauexek dira:

- a) Legea da, artikuluaaren arabera, obligazioaren iturria. Baina legea, arau juridiko gisa interpretatu behar da, hots, zentzu zabalean. Ohitura eta Zuzenbidearen printzipio orokorrak ere legearen kategoriapean sartu behar dira. Gainera, legea ez da bakarrik Kode zibilean jasotakoa, beste araudietan ager daitezkeen hipotesiak ere barne sartzen baitira (lege bereziak, zibilak zein beste arloetakoak).
- b) Esplizitua izan behar du obligazioak, hots, ez da sumatzen beraren existentzia. Argi azaldu behar da arauan, baina horrek ez du esan nahi arauak idatzizkoa izan behar duenik (ohitura normalean ez da idatziz agertzen).
- c) Legezko obligazioak sortu dituen arauak erregulatuko ditu, eta, osagarri gisa, Kode zibilak, IV. Liburuak, zehazki.

2) Kontratua

Honela dio KZeko 1.091. artikulua: *Las obligaciones que nacen de los contratos tienen fuerza de ley entre las partes contratantes, y deben cumplirse a tenor de los mismos.* Atal horrek dioena osatzeko, halaber, KZeko 1.254. artikulua jasotzen duena kontuan hartu beharra dago: *El contrato existe desde que una o varias personas consienten en obligarse, respecto de otra u otras, a dar alguna cosa o prestar algún servicio.* Hala, kontratuaren bidez aldeek beren borondate komuna adierazten dute, efektu juridiko zehatz bat sortu nahi dutela plazaratuz: obligazioa. Bi borondateren edo gehiagoren batura da kontratua, aldean artean lege indarra izango duen ituna.

Borondatea autonomia pribatuaren esparruan gauzatzen da. Kontratua ituna da, bi borondatek gutxienez gauzatzen dutena. Kontratuaren bidez aldeek gauzak edota zerbitzuak elkarren artean trukatzeko dituzte. Merkatuan dagoen tresnarik indartsuenetariko bat da, alegia. Aldeek obligaziozko erlazio juridikoa sortzen dute gauzok edo zerbitzuok eskuz aldatzeko. Zorra eta erantzukizuna izango dira kontratuon elementuak, jakina den bezala. Eta, gutxienez, zordun bat eta hartzekodun bat izango ditu aipatutako obligaziozko erlazioak: zor bat, dagokion ondarezko erantzukizunarekin, eta kreditu-eskubide bat, zor hori galdatzeko. Hartzekodun eta zordun bat baino gehiago ere egon daiteke kontratuak sortutako obligaziozko erlazioan, alegia (adb: salerosketa kontratua). Kontratua, beraz, obligaziozko erlazioaren euskarri juridikoa eta materiala da.

3) Kuasi-kontratua

KZeko 1.089. artikuluan aipatzen da obligazioen iturri gisa, baina beste iturriekin gertatzen dena ez da kuasi-kontratuarekin jazotzen: kapitulu horretan ez dago 1.089. artikuluaaren aipamena garatzen duen atal osagarriarik. Kuasi-kontratuaren berezko araudira jo beharra dago haren

definizio orokor bat jasotzeko, hain zuzen ere, KZeko 1.887. artikulura: *Son cuasi contratos los hechos lícitos y puramente voluntarios, de los que resulta obligado su autor para con un tercero y a veces una obligación recíproca entre los interesados.*

Erromatar zuzenbidean, kuasi-kontratuena kategoria berezi bat zen, hots, borondatezkoak izateagatik kontratuen antzekoak ziren hipotesiak biltzen zituen, baina kontratuen betekizunak ez betetzeagatik kontratuen kategorian sartu ezin zirenak: a) ondasun erkidegoan kideen artean sortzen ziren obligazioak; b) tutorearen edo kuradorearen eta tutoretzapekoaren edo kuradoretzapekoaren arteko obligazioak; c) jaraunslearen eta legatudunaren arteko obligazioak; d) norberarenak ez diren negozioen kudeaketagatik sortzen diren obligazioak; e) eta zor ez zena ordaintzeagatik sortzen zirenak.

Baina, Zuzenbide zibil modernoan, aipatutako hipotesi horietatik gehienak beste instituzio edo figuretan sartu dira. Hala, kuasi-kontratuaren kategoriapean geratzen diren egitate edo figurek honako ezaugarri hauek dituzte:

1.-Borondatezko egitate zilegia da, baina ez da kontratua, aldean arteko adostasunik ez dagoelako. Aldebakarreko borondatezko ekintza litzateke, norberak erabaki eta burutu eta beste baten ondarezko eremuan eragina duena, alegia. Gainera, zilegia da; hots, ez du kalterik sortzen, delitutik edo kuasi-delitutik puntu honetan bereizten da-eta.

2.-Pertsona batek, horretara behartuta egon gabe, beste baten alde, jarrera bat du, hau da, beste horren ondareari onuragarria suertatzen zaion ekintza bat burutzen du. Ez zegoen obligaziorik hala jarduteko; nahi duelako egin du. Eta ez du aurretik inolako borondate-adierazpenik egin bere burua behartzeko; egin du eta kito.

3.-Ez dago gauza- edo zerbitzu-trukerik. Ez dago borondate-adierazpenik. Obligazioa sortzen da pertsona batek beste baten ondarearen alde egin dituen ekintza sorta dela medio, eta Kode zibilak kuasi-kontratu gisa definitzen ditu horiek. Egitateak edo ekintzak berak sortzen du obligazioa, beraz. Obligazioa egitateak burutzen dituenaren gainean geratzen da batzuetan (adb: norbaitek beste hirugarren baten negozioak kudeatzen dituenen hori egiteko beharrik gabe. Hala ezartzen du KZeko 1.888. artikulua: *El que se encarga voluntariamente de la agencia o administración de los negocios de otro, sin mandato de éste, está obligado a continuar su gestión hasta el término del asunto y sus incidencias, o a requerir al interesado para que le sustituya en la gestión, si se hallase en estado de hacerlo por sí*), eta, besteetan, onuraduna da obligazioaren titularra (adb: beste batek zor ez ziona kobratzen duenean. Hala azaltzen du KZeko 1.895. artikulua: *Cuando se recibe alguna cosa que no había derecho a cobrar, y que por error ha sido indebidamente entregada, surge la obligación de restituirla*).

Obligazioak batarentzat edo bestearentzat sor daitezke, beraz, baina ez dira, teknikoki, elkarrenganakoak.

Edonola ere, doktrinaren iritziz, kuasi-kontratuen kategoria erabat zaharkituta geratu da. Autore gehienek aburuz, egun bi figura horiek bakarrik har daitezke, kuasi-kontratutzat: hirugarren baten negozioen kudeaketa eta zor ez dena kobratzea. Doktrinak bi hipotesi horiek beste kategoria batzuetan sartzea proposatzen du (hirugarren baten negozioa kudeatzea kudeaketa kontratuen barnean kokatzea, eta zor ez dena kobratzea, obligazioen teoria orokorraren barnean), eta, hala, kuasi-kontratuak egungo erregulaziotik baztertu (Albaladejo, Díez-Picazo). Autore gutxi batzuek, ordea, kuasi-kontratuen kategoria modernotzat jo dute aurrerago aztertuko den *bidegabeki aberastearen* figura (Castán, Álvarez Caperochipi, Santos Briz). Hala ere, formulazio berri horrek ez du arazoa konpontzen, hirugarren baten negozioa kudeatzearen hipotesia kanpo uzten baitu proposamen horrek (Díez-Picazo).

4) Delitua

Hala dio KZeko 1.092. artikulua: *Las obligaciones civiles que nazcan de los delitos o faltas se registrarán por las disposiciones del Código penal*. Beraz, Zigor kodeak esango du zer den delitu eta zer ez. Eta Zigor kodeak soilik ezar dezake delitu batetik obligazio zibil bat eratortzea. Hala ezartzen duenean, delitutik eratorritako erantzukizun zibila izango da, hots, delitu bat burutzeagatik sortutako kalteak konpontzeko erantzukizun zibila (ZKren 109.1. art: *La ejecución de un hecho descrito por la ley como delito o falta obliga a reparar, en los términos previstos en las leyes, los daños y perjuicios por él causados*). Egia esan, erantzukizuna bera da ez-zilegia penala edo zibila denean. Kalteak konpontzeko obligazioa beti izango da zibila, eta iturria beti ez-zilegia, kasu horretan. Horregatik, delitu penala eta delitu zibila bereizi nahian KZeko 1.089. artikulua jasotzen duen ezberdintasunak (*“actos y omisiones ilícitos o en que intervenga cualquier género de culpa o negligencia”*) ez du zentzu handirik, erantzukizuna zibila baita kasu batean zein bestean.

5) Kuasi-delitua

Hipotesi hori da, hain zuzen, aurreko atalean aipatutako delitu zibila, hots, delitu edo falta penala ez diren ez-zilegiak batzen dituen kategoria. Erruak edo ardura faltak ez-zilegia eragiten badute, eta ez-zilegiak kalteak eragin baditu, konpontzeko erantzukizuna zibila izango da eta KZeko 1.902.-1.910. artikuluetan arautzen da. Delitutik edo faltatik eratortzen den erantzukizuna eta obligazioa bera da (KZeko 1.902. art: *El que por acción u omisión causa daño a otro, interviniendo culpa o negligencia, está obligado a reparar el daño causado*). Horregatik kritikatu da bi aipamen ezberdinetan jasotzea.

III.- ALDEBAKARREKO BORONDATE ADIERAZPENEA: SARIA EMATEKO PROMESA PUBLIKOA ETA LEHIAKETA SARIDUNA

1. Kontzeptua

Aldebakarreko borondate-adierazpena dela medio pertsona batek zerbaiten 'zina' egiten du, hots, konpromiso bat bere gain hartzen du; jarrera edo ekintza bat aurrera eramango duela adierazten du beste guztien aurrean. Ez da kuasi-kontratua, izan ere, lehenago borondate-adierazpena baitago, ez zuzeneko exekuzioa, alegia. Eta, gainera, ez du beste inork onartzen, ez da kontratu bat. Norberak bere burua zerbait egitera 'behartzen' du, nolabait.

Zalantza, beraz, hori da: norbaitek hirugarrenen aurrean zerbait egingo duela adierazten badu, obligazioa jaio egiten da adierazlearentzat? Eta, horren ondorioz, ba al dute hirugarrenek kreditu-eskubiderik adierazleari bere gain hartu duen jarrera zehatza galdatzeko? Adibidez: norbaitek saria eskaintzen badio berak galdu duena aurkitzen duenari, aurkitu duenak ba al du kreditu-eskubiderik saria erreklamatzeko? Beste adibide bat: lehiaketa batera bere burua aurkezten duenak ba al du antolatzaileei saria erreklamatzeko eskubidea?

2. Arazo juridikoa

Aldebakarreko borondateak dakarren arazoa, egun, obligazio-iturria den ala ez zehaztean datza. Frantziar Kode zibilaren eraginez obligazioen iturriak eredu erromatarri jarraituz zerrendatzen dituzten kode zibil modernoek ez dute aldebakarreko borondatea obligazio-iturritzat jotzen, tartean espainiar Kode zibila, 1.089. artikuluari jarraituz. Borondate-adierazpena beste borondate batekin batu egiten denean soilik da obligazio-iturri, hots, kontratua eratu egiten denean. Borondate-adierazpen hori aldebakarrekoa denean, ez da, antza, obligazio-iturritzat jotzen. Hala, bigarren zalantza agertzen da, aurreko planteamendua abiapuntutzat hartuz: KZeko 1.089. artikulua jasotzen duen zerrenda *numerus clausus* ala *numerus apertus* da? Obligazioen iturrien zerrenda itxia ala irekia da?

Historikoki, aldebakarreko borondate-adierazpena obligazio-iturri izan da. Hala, Erromatar zuzenbidean, *pollicitatio* gisa ezagutzen zen: norbaitek publikoki konpromiso bat bere gain hartzen zuenean, hura betetzera behartzen zuen bere burua. Adierazpena publikoa zenez (adb: norbaitek herriaren aurrean zerbait emango zuela edo kargu bat beteko zuela zin egitea), ez zen onarpenik behar. Bere burua behartzen zuen adierazleak. Erdi Aroan, ordea, kontratuaren figurarekiko hurbilketa bat gertatu zen, eta aldebakarreko borondateari onarpena galdatzen

hasi zitzaion, kontratuak dituen efektu berak izan ditzan, hots, obligazio-iturri izan dadin. Kodifikazio aroan, berriz, europar kode zibil gehienek ez dute aldebakarreko borondatea, *pollicitatio*a, obligazio-iturri gisa arautuko. Batez ere, Pothierrek ez du onartuko aldebakarreko promesaren obligaziozko efektua. Haren iritziz, promesa batek ez du egilea behartzen beste norbaitek promesa hori onartzen ez duen bitartean; izan ere, egileak ezeztatu baitezake. Hala, frantziar Kode zibilak ez zuen obligazio-iturri gisa onartu eta, horren ondorioz, ezta haren eraginez gorpuztutako kodeek ere, espainiarra tartean. Baina Kode zibil modernoek, zenbait hipotesitan, obligazio-iturriaren indarra ematen diote aldebakarreko borondateari: BGBk, 657. paragrafoan, saria eskaintzeko promesa publikoari; italiar Kode zibilak, aldebakarreko promesari eta zor-aitorpenari, eta portugaldar Kode zibilak, aldebakarreko negozioari.

Espainiar Kode zibilak, ordea, ez du aldebakarreko borondate-adierazpena obligazio-iturritzat jotzen. Pothierren argudioei jarraituz, tesi tradizionalak hala justifikatzen du erabaki hori: 1) Kode zibilak ez du arautzen; 2) Aldebakarreko borondate-adierazpenak onuradunaren onarpenik behar ez duenez, ez du adierazlea behartzen, edozein unetan bere adierazpena ezeztatu baitezake; eta onarpena galdutako balitz, jada, obligazioa ez litzateke aldebakarreko borondatetik sortuko, kontratu batetik baizik; 3) Obligazio-iturria izango balitz, onuradunaren onarpena beharrezkoa izan gabe, printzipio sendo baten aurka joango litzateke ordenamendua: ezin daiteke inor behartu bere borondatearen kontra eskubide bat eskuratzera (kasu honetan, kreditu-eskubide bat).

Baina, tesi negatibo horien ondoan, badaude aldebakarreko borondate-adierazpenari obligazioak sortzeko ahalmena onartzen diotenak ere. Batez ere, praktikan, egungo errealitatean, halako zenbait hipotesik obligazioa sorrarazten dutelako: a) *saria emateko promesa publikoa*, eta b) *lehiaketa sariduna*. Itzaropena eta konfiantza sortzen dituzte hirugarrenengan eta, horregatik diote tesi positiboen defendatzaileek adierazleak ezin duela sortutako itzaropen eta konfiantza horiek nahi bezala ezeztatu inolako ondoriorik gabe. Gainera, obligaziozko indarra fede onetik eta ohituratik eratortzen dela ere argudiatu izan dute, ohitura KZeko 1.089. artikulua aipatzen duen 'legearen' eremupean sartzen dela azpimarratuz. Agian, Kode zibila aldatu behar litzateke, etorkizunean, eremu horri dagokionez eta 1.089. artikuluko zerrendan aldebakarreko borondate adierazpena obligazioen iturritzat jo. Hala egiten dute, nolabait, 7/1996 Legeak, urtarrilaren 15ekoa, Xehkakako Merkataritzaren Antolamenduari buruzkoa (9.1. art), eta Nafarroako Foru Berriak (521. legea).

Azter ditzagun, laburki, aipatutako bi hipotesi argi horien ezaugarriak.

3. Saria emateko promesa publikoa eta lehiaketa sariduna

Saria emateko promesa publikoaren bitartez, pertsona batek sari bat ematera behartzen du bere burua, emaitza zehatz bat lortzen duenaren alde, alde aurretik sariduna nor izango den ez dakien arren. Hipotesi horren ezaugarri juridikoak honako hauek dira, alegia:

- a) Promesa zehaztugabeko pertsona kopuru batentzat izaten da (*ad incertam personam*), kontratuarekin gertatzen ez den bezala, eskaintza pertsona zehatz bati egiten baitzaio.
- b) Publikoa da promesa, publizitate-bideek hedatu eta jakinarazten dutelako (egunkaria, irratia, telebista...). Horregatik, promesa bertan behera uzteko, bide horiek erabili behar dira, ezeztapenari ere publizitatea eman behar baitzaio.
- c) Saria emateko promesaren bidez, emaitza zehatza bilatzen du adierazleak. Edozein izan daiteke sariduna, baldin eta emaitza hori lortzera behartua ez badago, noski (adb: 500 euro eskaintzen dizkiot lapurtu didaten autoa aurkitzen duenari. Polizia ezingo litzake sariaz baliatu).
- d) Adierazleak bere kabuz behartzen du bere burua saria ematera, ez baitago lehenagotik horretara behartuta. Eta ez du inork bere promesa onartu behar. Zorra inoren onarpenik gabe jaiotzean datza obligazioa sortzeko aldebakarreko adierazpenak duen ahalmena.

Espainiako Auzitegi Gorenaren jurisprudentzia ez da bateratua izan gai honetan. Hipotesi hori aurreikusten duten epaiek obligaziozko efikazia onartu diote saria emateko promesari, baina kontratuaren atariko tratua balitz bezala, hots, kontratu bat burutzeko eskaintza balitz bezala. Horregatik galdatzen dute epai horiek saria jaso nahi duen pertsonaren onarpena. Onarpen hori emaitza lortzean emango da, saria kobratu nahi duenean. Hala, bi borondate egongo dira ados, eta aldebakarreko kontratua da aztertutako hipotesia, alde bietariko batek soilik izango baitu obligazioa bere gain. Hausnarketa bera egiten da *ordaintzeko promesari* eta *zor-aitorpenari* buruz.

Autoreen doktrina modernoan uste du ezen, lehenago aipatutako promesaren ezaugarriak betetzen badira, aldebakarreko borondate adierazpen horri obligazioa sorrarazteko ahalmena onartu behar zaiola. Autoreek zehazten dute promesaren eraginkortasuna *bi fasetan* gertatzen dela, hala ere: a) Lehenengoa sariaren promesa publikoa egiten denetik gertatzen da, adierazlea behartuta geratzen baita, une horretatik, emaitza lortzen duenari saria ematera. Ezezta lezake promesa, publizitate bide berak erabiliz, baina, denbora tarte zuhur bat igarota, promesa irmoa izango da; b) Bigarren fasea emaitza lortzen duenak saria erreklamatzeko dueneko da, hor jaiotzen baita beraren kreditu-eskubidea, nahiz eta emaitza lortu saririk bazegoela jakin gabe. Hipotesia horrela ulertuta, ez dago, hor, inolako kontraturik.

Saria emateko promesa gauzak badira, *lehiaketa sariduna* salgaiak dira, hots, promesa mota bat. Lehiaketa saridunak saria emateko promesaren ezaugarriak betetzen ditu, baina badago ezberdintasun bat. Lehiaketan, sariaren promesa adierazten duenak arau batzuk ezartzen ditu; hau da, lehiaketaren oinarriak zein diren alde aurretik zehazten du. Hala, lehiaketa eta saria ez dira zehaztugabeko pertsona kopuru jakin batentzat, ezaugarri konkretu batzuk betetzen dituzten pertsona batzuentzat baizik. Ezberdintasun hori dela-eta, autore askok lehiaketa sariduna kontratua dela argudiatzen dute, lehiaketaren oinarriek nolabaiteko adostasuna ekartzen baitute, aldebiko itunaren kutsua argiagoa izanik. Beste autore batzuek, berriz, aldebakarreko promesa izaten jarraitzen duela deritzote. Edonola ere, lehiaketaren oinarriek definituko dute ondoen lehiaketaren izaera juridikoa.

IV.-KAUSARIK GABE EDO BIDEGABEKI ABERASTEA

Zuzenbide erromatarrean dago figura horren oinarria. Hipotesi batzuetan, bidegabeki beste baten kontura aberasten zenari eskuratutakoa bueltatzeko betebeharra edo obligazioa ezartzen zitzaion, aberaste horrek inolako kausarik ez zuenean, hots, inolako justifikazio juridikorik.

Kodifikazio-garaian, hipotesi hori kontuan hartu zen obligazio-iturri gisa, eta hala jaso zuten europar kode zibil modernoek: austriarrak, prusiarrak, BGBk (812. paragrafoa), suitzarrak (62. art), italiarrak (2.041. art) eta portugaldarrak (473-482. art).

Espainiar Kode zibilak ez du figura autonomotzat hartzen eta arautzen. Kuasi-kontratuen artean kokatzen du kausarik gabeko aberastea, 1.895-1.901. artikuluetan. Espainiar Kode zibilak ez zion eredu alemaniarrari jarraitu, frantsesari baizik. Hori da obligazio-iturri gisa araudi propiorik ez jasotzeko arrazoia.

Hala ere, doktrinak eta jurisprudentziak onartu egin dute eta, onartze horretatik, printzipio orokor bat formulatu egin da: *inor ezin da bidegabeki aberastu beste baten kontura*. Hala gertatzen denean, obligazio espezifiko bat sortzen da aberastu denaren gainean: kausarik gabe eskuratutakoa itzuli egin behar du. Printzipio horren aplikazio zuzena Kode zibileko beste artikulua batzuetan ere jasotzen da: 356., 360., 1.158., 1.358. eta 1.359. artikuluetan, besteak beste. Atariko Titulua 1974an erreformatu zenetik, halaber, KZeko 10.9.III. artikulua ere aipamen esplizitua jasotzen du bidegabeki aberasteari aplikagarri zaion legeari buruz, alegia. Nafarroako Foru Berriak ere arautu egiten du, 508.-510. legeetan.

Egun, beraz, Kode zibilaren araudi ezari erreparatuta, doktrinak eta jurisprudentziak osatu dute kausarik gabeko aberastetik jaiotzen den obligazioa eta erreklamatzeko akzioa. Obligazioaren eta ondorioz sortzen den akzioaren funtsa, hain zuzen, aberastu denaren eta txirotu denaren

ondareen arteko desorekan dago. Beste baten kontura aberasteko arrazoirik ez badago, eskuratutakoa bueltatu egin behar da. Ez da kalterik sortu, printzipioz; beraz, ez da erantzukizun zibilaren araudia aplikatzen. Hala azpimarratu dute EAGren hainbat epaik: “*Para la aplicación de la institución del enriquecimiento injusto no es necesario que exista negligencia, mala fe o acto ilícito por parte del demandado como supuestamente enriquecido, sino que es suficiente el hecho de haber obtenido una ganancia indebida, lo que es compatible con la buena fe*” (1992-III-31ko, 1993-IX-30eko eta 1994-XII-14ko epaiak).

Doktrina sendo horren aburuz, bidegabeki lortutakoa bueltatzeko obligazioa eta hori erreklamatzeko akzio judiziala existitu dadin, honako betekizun hauek gertatu beharko dira:

- 1) Demandatua bidegabeki aberastea, bai bere ondareak gora egin duelako, baita behera egin ez duelako ere. Aberaste hori ez da zertan dirutan balioetsi, edozein probetxuk edo abantailak aberastea baitakar.
- 2) Demandatzailea, ondorioz, txirotu egiten da. Bere ondareak behera egin du, edo ez du gora egin. Hala ere, ezin izango du akzioa aurkeztu, ez-zilegi bat dela medio txirotu bada.
- 3) Demandatuaren aberasteak demandatzailearen txirotzean izan behar du funtsa. Kausa-efektu erlazioak egon behar du bataren aberastearen eta bestearen txirotzearen artean.
- 4) Bidegabeki aberastearen akzioa aurkezteko, kausa ezak egon behar du, hots, demandatua aberasteko kausa juridikorik ez du egon behar. Kausa justurik balego, ezingo luke txirotu denak akzio hori aurkeztu. Ezinbesteko betekizuna da hori.
- 5) Gainera, aberastea babesten duen legezko araurik ez du egon behar. Hala ere, akzio hori beste batzuekin bateragarria izango da, beste horiek oinarritzeko egitaterik balego.

Betekizun horiek guztiak gertatzen direnean, txirotuak demanda jarri ahal izango du bidegabeki edo kausarik gabe aberastu denaren aurka. Eta, hala, aberastuak eskuratu duena itzultzeko obligazioa izango du. Ahal den neurrian, eskuratutakoa *in natura* bueltatu beharko du. Posible ez denean, dirutan balioetsiko da itzuli behar dena. Bakarrik berreskuratuko du demandatzaileak bere ondaretik irten dena, hots, bere txirotzearen balio zehatza. Akzioa aurkezteko, hamabost urte izango ditu txirotutakoak (KZeko 1.964. art).

BIBLIOGRAFIA

- ÁLVAREZ CAPEROCHIPÍ, J. A.: *El enriquecimiento sin causa*, Santiago Konpostelakoa, 1989.
- DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, M.: “La doctrina del enriquecimiento injustificado”, *Legislazioaren eta Jurisprudentziaren Akademia Errealean sartzeko Díez-Picazoren diskurtsoari erantzuna*, Madril, 1987.

- DÍEZ-PICAZO, L.: “Comentario al art. 1.887 CC”, *Comentario del Código Civil*, II, Justizia Ministerioa, Madril, 1993. Eta, “La doctrina del enriquecimiento injusto”, *Legislazioaren eta Jurisprudentziaren Errege Akademia*, Madril, 1987.
- FERRANDIS VILELLA, J.: “Una revisión crítica de la clasificación de las fuentes de las obligaciones”, *ADC*, 1958, 115. or. eta hurrengoak.
- LUNA SERRANO, A.: “Comentarios a los arts. 1.089 a 1.093 CC”, *Comentario del Código Civil*, II, Justizia Ministerioa, Madril, 1993.
- GETE-ALONSO Y CALERA, M. C.: *El reconocimiento de deuda (aproximación a su configuración negocial)*, Madril, 1989.
- MARTÍNEZ DE AGUIRRE Y ALDEZ, C.: *La promesa pública de recompensa*, Bartzelona, 1985.
- MORENO QUESADA, B.: “La oferta al público y su eficacia jurídica”, *RDN*, II, 1956, 45. or. eta hurrengoak.
- NUÑEZ LAGOS, R.: *El enriquecimiento sin causa en el Derecho español*, Madril, 1934.
- SALVADOR CODERCH, P.: “Promesa y contratos unilaterales: sobre la necesidad de aceptación cuando media justa causa”, *RDP*, 1978, 661. or. eta hurrengoak.
- VATTIER FUENZALIDA, C.: “Consideraciones acerca de la ley como fuente de las obligaciones”, *Cuadernos de la Facultad de Derecho*, Palma de Mallorca, 1980, 213. or. eta hurrengoak.